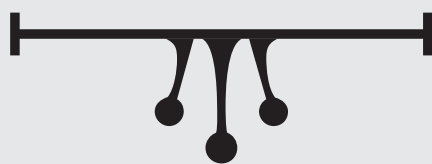

הרב חיים דרוקמן

בְּאֲדָרָא לֵא זְרוּעָה

עיונים והארות בחומש במדבר

התורה לדורנו

על פרשיות השבוע

אור עציון ספרי איכות תורניים
המכון התורני ע"ש ר' יצחק וחנה סטרולוביץ'

תוכן העניינים

לקריאה נוספת..... 20

פרשת במדבר

25 ..... המפקד כהכנה למצות כיבוש הארץ
39 ..... המלמד תורה – כאילו ילדו
49 ..... "הנני" – לכל משימה, גדולה וקטנה!
57 ..... "וְלֹא יָבֹאוּ לִרְאוֹת כְּבַלְעֵ אֶת הַקֹּדֶשׁ"
65 ..... שומרי משמרת הקודש של הדור

פרשת נשא

75 ..... קרבנות הנשיאים – ייחודו של כל פרט ותרומתו לכלל
85 ..... קהת, גרשון ומררי
93 ..... נזיר – חוטא או קדוש?
109 ..... פרשת סוטה – יסודות הבית בישראל
119 ..... "בְּיּוֹם הַמָּשַׁח אֹתוֹ" – "אַחֲרַי הַמָּשַׁח אֹתוֹ"
127 ..... לדמותו של שמשון.

פרשת בהעלותך

149 ..... המנורה והחכמה
159 ..... חטא המתאוננים וחטא המתאווים
169 ..... "עַל פִּי ד' יִחַנּוּ וְעַל פִּי ד' יִסְעוּ".

פרשת שלח

- 183 ..... מה היה באמת חטא המרגלים?
197 ..... "וּרְאִיתֶם אֶת הָאָרֶץ מֶה הוּא"
207 ..... האדם אחראי למעשיו

פרשת קורח

- 223 ..... "כִּי כָל הָעֵדָה כָּלָם קִדְשִׁים" – האמנם?
235 ..... הקנאה, התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם
249 ..... הנגיעות המעוורות את עיני האדם
257 ..... קדושת המחנות של עדת קורח
265 ..... "אַתֶּם הַמִּתְּם אֶת עַם ד'!"

פרשת חוקת

- 279 ..... פרה אדומה – חוקת התורה
287 ..... נחש הנחושת – הכרת טובה לד'
295 ..... דיבור לסלע או הכאתו?
309 ..... "שִׁמְעוּ נָא הַמִּרְיָם" – כעסו של משה ב"מי מריבה"

פרשת בלק

- 323 ..... בלעם – נביא כמשה!?
333 ..... לך עמהם? – "בדרך שאדם רוצה לילך"
347 ..... "כִּי מֵרֹאשׁ – צָרִים אֶרְאֶנּוּ"

פרשת פינחס

- 361 ..... קנאותו של פינחס
369 ..... חיבת הארץ של בנות צלפחד
381 ..... "אִישׁ עַל הָעֵדָה"

פרשת מטות

- 395 ..... הדיבור הישראלי
- 403 ..... בקשת בני ראובן ובני גד

פרשת מסעי

- 419 ..... פירוט מסעי ישראל במדבר - מה עניינו?.....

המפקד כהכנה למצות כיבוש הארץ

מטרת המפקד

פרשתנו פותחת במפקד העם במדבר (במדבר א, א-ג):

וַיְדַבֵּר ד' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי בְּאֵהָל מוֹעֵד בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי
בְּשָׁנָה הַשְּׁנִיית לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, לֵאמֹר: "שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל
עֵדוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתֵם לְבֵית אָבֹתְכֶם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל
זָכָר לְגִלְגֻלְתֵּם. מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה, כָּל יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל,
תִּפְקְדוּ אֹתְכֶם לְצַבְּאתֵם אֹתָהּ וְאַהֲרֹן."

העובדה שהתורה מקדישה פסוקים רבים למפקד זה מלמדת שיש לו חשיבות רבה בעיניה. אך מה בכלל מטרתו של מפקד זה? בשביל מה צריך לפקוד ולמנות את ישראל בשלב זה של הנדודים במדבר?

ענה על כך הרשב"ם (שם שם, ב):

לפי שמעתה צריכים ללכת לארץ ישראל, ובני עשרים ראויים לצאת בצבא המלחמה. שהרי בעשרים בחודש השני הזה נעלה העון, כדכתיב בפרשת בהעלותך, וכתבי שם (במדבר י, כט): "נִסְעִים אֲנַחְנוּ אֶל הַמָּקוֹם...". ולכך ציווה הקדוש ברוך הוא בתחילת חודש זה למנותם.

המפקד בפרשתנו הוא חלק מההכנות לכניסה ארצה, לקראת כיבוש הארץ. מסיבה זו נמנים במפקד רק אנשים בני עשרים ומעלה הראויים להשתתף במלחמת כיבוש הארץ.

הרשב"ם לומד זאת מהתאריך שבו נערך המפקד: "בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם", היינו: **כ' באייר בשנה השנייה מיציאת מצרים.**

בפרשת בהעלותך מזמין משה את חובב בן רעואל המדייני חותנו להצטרף למסע אל ארץ ישראל שאליו הם יוצאים. מסע זה החל: "בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּעֶשְׂרִים בְּחֹדֶשׁ" (במדבר י, יא), היינו: **כ' באייר בשנה השנייה מיציאת מצרים.**

כלומר, בין המפקד שבפרשתנו לנסיעה לעבר ארץ ישראל המוזכרת בפרשת בהעלותך חלפו עשרים יום (מא' באייר עד כ' בו). מכאן לומד הרשב"ם שהמפקד היה הכנה למסע ארצה.

אכן, בפועל ישראל לא נכנסו ארצה באותה הזדמנות בעקבות חטא המרגלים שדחה את הכניסה לעוד ארבעים שנה. אולם, בשלב זה, קודם חטא המרגלים, מגמת המסע הייתה להיכנס ארצה מיד ולכבוש אותה, והמפקד שבפרשתנו היה הכנה לכך.

לא לסמוך על הנס

האם באמת צריכים ישראל להתכונן לכיבוש הארץ מבחינה מעשית ולמנות כמה חיילים עומדים לרשותם? והלוא הקדוש ברוך הוא הבטיח להם שהארץ תיכבש לפניהם ועזרתו נתונה להם! לכאורה, אין שום משמעות לסדר הגודל של הצבא הישראלי שהרי ד' נלחם להם והם עתידים לנצח בכל מקרה!

ענה על כך הרמב"ן (במדבר א, מה):

כי היה זה (-המפקד) כדרך שהמלכות עושה בבואם למלחמה. כי עתה היו מזומנים ליכנס לארץ, ולבוא במלחמה עם מלכי האמורי אשר בעבר הירדן ועם השאר כולם... והיו משה והנשיאים צריכים לדעת מספר חלוצי צבא המלחמה וכן מספר כל שבט ושבט ומה יפקוד עליו בערבות מואב במערכות המלחמה - **כי התורה לא תסמוך על הנס** שירדוף אחד אלף.

הדרכת התורה היא שלא לסמוך על הנס. רצון ד' שהעולם הזה יתנהל בדרך כלל בדרך הטבע - למעט הנסים העל טבעיים של מכות מצרים וקריעת ים סוף, שהיו חיוניים לגילוי יסודות האמונה האמתיים. על כן משה

מכין את העם למלחמות **טבעיות** למען כיבוש הארץ, ומונה כמה חיילים עומדים לרשותו מקרב ישראל.

הקדוש ברוך הוא דורש מאתנו להתאמץ למען כיבוש הארץ, ולא לשבת בצד ולהמתין שהארץ תיכבש מעצמה לפנינו. אנו מצווים להשתדל ולהשקיע מתוך הבנה שד' הוא הנותן לנו כוח לעשות חיל במלחמה.

אכן, "אם ד' לא ישמר עיר שְׁוֹא שְׁקֵד שׁוֹמֵר" (תהילים קכז, א), אך ד' מצפה שנעמיד שומרים שישקדו על שמירת העיר, וד' יברך אותם בעמדם על משמרים.

מצות יישוב הארץ

כיבוש ארץ ישראל הוא חלק ממצות יישוב הארץ, כפי שקובע הרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות לרמב"ם (עשה, ד):

שנצטוונו לרשת הארץ אשר נתן האל יתברך ויתעלה לאבותינו - לאברהם, ליצחק וליעקב, ולא נעזבה ביד זולתנו מן האומות או לשממה.

והוא אומרו להם (במדבר לג, נג-נד): "**וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ וַיִּשְׁבְּתֶם בָּהּ כִּי לָכֵן נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ לְרִשְׁתָּהּ אֲתָהּ, וְהִתְנַחַלְתֶּם אֶת הָאָרֶץ...**"

הרמב"ן לומד מציווי התורה שמצות יישוב הארץ כוללת בתוכה שני חלקים:

א. כיבוש הארץ - "**וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ**".

ב. יישוב הארץ - "**וַיִּשְׁבְּתֶם בָּהּ**".

אנו מצווים לדאוג שארץ ישראל תהיה בשליטתנו הבלעדית - ולא ביד בני נכר, וכן ליישב אותה - כך שלא תהיה שוממה. מצוה זו, על שני חלקיה, היא מצות עשה לדורות.

בפרשתנו עוקר עם ישראל ממקומו במדבר ומתכונן להיכנס ארצה. על כן, בראש ובראשונה עליו להיות מוכן לקיום חלקה הראשון של מצות יישוב הארץ - כיבושה מיד האומות. זו הסיבה שהוא עורך מפקד לבירור כוחות הצבא העומדים לרשותו לקיום מצות כיבוש הארץ.

מצות כיבוש הארץ היא מצוה מיוחדת. על אף חשיבותן הרבה של כל מצוות התורה הן נידחות מפני פיקוח נפש, שנאמר (ויקרא יח, ה):

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאֲדָם - וְחַי בָּהֶם, אֲנִי ד'.

לומדים מכאן חז"ל (יומא פה, ב) שהתורה קובעת כי חובת שמירת חוקי התורה ומשפטיה אינה מבטלת את חיי האדם: "וְחַי בָּהֶם" - ולא שימות בהם".

אפילו השבת - חרף קדושתה העצומה והחומרה הרבה שרואה התורה בחילולה - נדחית מפני פיקוח נפש, ואפילו במקרה שקיים רק חשש שאדם יבוא לידי סכנת חיים מחללים בעבורו את השבת כדי לשמור על חייו.

ישנן מצוות לא תעשה מעטות שאדם חייב למסור את נפשו עליהן, אבל אין אף מצות עשה שאדם חייב לקיים תוך סיכון ממשי של חייו (רמ"א, י"ד קנז, א). יוצאת מכלל זה היא מצות **כיבוש הארץ**.

כפי שראינו, אל כיבוש הארץ אנו יוצאים מתוך הנחה שמלחמה טבעית לפנינו, ואין לסמוך על הנס. במלחמה טבעית אנשים נהרגים, וכל המשתתף במלחמה יודע שייתכן ולא יזכה לשוב לביתו, חלילה. אנו מצווים אפוא על כיבוש הארץ חרף סיכון החיים הכרוך בכך בהכרח.

חיוב כיבוש הארץ הוא אפוא מצות העשה היחידה הדוחה פיקוח נפש, כך ה"מנחת חינוך" (מצוה תכה) מלמדנו:

כל המצוות נידחות מפני הסכנה, מכל מקום, מצוה זו דהתורה ציוותה ללחום עמהם, וידוע דהתורה לא תסמוך דיניה על הנס, כמבואר ברמב"ן, ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים בעת מלחמה, אם כן, חזינן (-אנו רואים) **דהתורה גזרה ללחום עמהם אף דהוא סכנה!**

על יסוד זה הסביר הרב זצ"ל (חזון הגאולה, עמ' רכב) את פשר דברי חז"ל (ספרי דברים, פ) ש"שיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה":

שהרי מעיקר הדין חייבה אותנו התורה לעסוק בזה (-במצות יישוב ארץ ישראל) אפילו על ידי מלחמה, ובדרך הטבע במלחמה יש תמיד סכנת נפשות, וכל המצוות שבתורה כתוב בהן: "וְחַי בָּהֶם" (ויקרא יח, ה) - מה שאין כן בכיבוש הארץ.

פיקוח נפש גובר על כל מצוות התורה, אך מצות יישוב הארץ גוברת עליו, וממילא היא שקולה כנגד המצוות כולן.

המפתח לשלום עולמי

נמצאנו למדים שהמפקד הארוך בפרשתנו הינו הכנה למצות יישוב ארץ ישראל. דבר זה מצביע על החשיבות הרבה שרואה התורה במצוה זו.

ואכן, יישוב הארץ איננו דבר של מה בכך. ישיבת ישראל בארצו היא המפתח לדברים הנעלים והגדולים ביותר. הנבואה, ואפילו התורה בשלמותה, יכולות להופיע בעולם רק **כשעם ישראל חי בארצו**. יישוב הארץ הוא המאפשר אפוא את גילוי דבר ד' בעולם בעצמה הרבה ביותר, וגילוי דבר ד' הוא המפתח לכל הטוב שיכול להופיע במציאות.

ייעודם של ישראל הוא להאיר את העולם באור ד', להביא אושר וברכה לאנושות כולה, לעולם כולו. הדרך המרכזית למילוי ייעוד זה היא בחידוש הקשר החי והעצמתי בין האדם לא־לוהיו, דבר האפשרי רק דרך יישוב ישראל בארץ.

מאבקנו על עצמאות מלאה בכל חבלי ארצנו איננו מאבק אינטרסנטי למען הקיום הפרטי שלנו כלאום. מצד האמת, עצמאות ישראל בארץ ישראל היא המפתח לטוב ולאשר האמתיים לאנושות כולה, לשלום אמת עולמי, כפי שהנביא ישעיהו (ב, ב-ד) מלמדנו:

וְהָיָה בְּאַחֲרֵי הַיָּמִים נִכּוֹן יְהִיֶּה הַר בֵּית דָּ' בְּרֹאשׁ הַהָרִים, וְנִשָּׂא	
מִגְּבְעוֹת, וְנִהְרָוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם. וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים, וְאָמְרוּ:	
”לָכֵן וְנִעְלָה אֶל הַר דָּ',	אֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב,
וַיִּרְנוּ מִדְּרָכָיו,	וְנִלְכָה בְּאַרְחֻתָיו,
כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה,	וּדְבַר דָּ' מִירוּשָׁלַיִם.”
וְשָׁפַט בֵּין הַגּוֹיִם,	וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים,
וְכִתְּתוּ חֲרָבוֹתֵם לְאִתִּים,	וְחִנִּיתוּתֵיהֶם לְמִזְמֵרוֹת,
לֹא יִשָּׂא גּוֹי אֶל גּוֹי חָרָב,	וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה.

רק אחרי שעם ישראל יחיה בארצו כעם ריבוני בעל עצמה, ובית המקדש יעמוד על מכונו בהר הבית – רק אז יתעוררו העמים כולם לבוא לעם ישראל לבקש תורה, ומתוך כך תחדלנה המלחמות בעולם כולו, ושלום אמת ישרור באנושות.

כדי שבית המקדש ייבנה, השכינה תשרה בשלמות, והקדושה תתגלה במלואה – ארץ ישראל כולה מוכרחת להיות בשליטתנו, כפי שמובא בספר "חסד לאברהם" (ג, ז):

כמו שהשכינה איננה בשלמות כל עוד שמקום בית המקדש איננו בשלמות על מכונו – כן השכינה גם כן איננה בשלמות כל זמן שארץ ישראל איננה בשלמות גבוליה.

הופעת השכינה באמצעות יישוב ישראל בארץ איננה דבר חיצוני, מדובר במציאות של חיים.

מכשיר חשמלי עצמתי זקוק לחיבור לחשמל כדי לפעול. את התקע של המכשיר אי אפשר לחבר לסתם חור בקיר, רק שקע שעומד מאחוריו זרם חשמלי חי הוא היכול להחיות את המכשיר ולאפשר לו לבטא את היכולות הטמונות בו. באופן דומה, חיבור ישראל לארצו יוצר זרם של חיים המביא להופעת השכינה בעולם. יישוב הארץ הוא אפוא הבסיס לגילוי הקדושה בעולם!

בתפילת מוסף אנו אומרים:

יהי רצון מלפניך ד' א־לוהינו שתעלנו בשמחה לארצנו, ותטענו בגבולנו, ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו...

השלב הראשון הוא: "שתעלנו בשמחה לארצנו" – עלייה לארץ ישראל והשלב השני הוא: "ותטענו בגבולנו" – יישוב הארץ. רק מתוך שני השלבים הללו יכול לצמוח השלב השלישי: "ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו" – עבודת ד' בבית המקדש, הופעת השכינה במציאות, חיבור בין שמים וארץ, בין אדם לא־לוהיו.

ומה שהיה נכון לפני אלפי שנים בנסוע המחנה במדבר – נכון גם היום. אנו נדרשים גם בדורנו להשתתף במצות יישוב הארץ, להגביר את העלייה ארצה – "שתעלנו בשמחה לארצנו", לחזק את ישיבתנו בכל חבלי ארצנו – "ותטענו בגבולנו", ומתוך כך נוכל להתקדם לשלב הבא של עבודת המקדש: "ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו".

מצות יישוב הארץ איננה מצטמצמת רק לבניינה החומרי של הארץ. כדי שיהיה בניין שלם יש לבסס לצד מעמדו החומרי של היישוב גם את מעמדו הרוחני, להכניס רוח של קדושה ביישוב הישראלי בארץ, לחזק את הצד הנשמתי של מדינת ישראל.

יש לחזק את היישוב הישראלי בארץ בכל התחומים – הן הפרטיים והן הציבוריים, כולל התחומים הלאומיים על כל היבטיהם ושטחיהם. דרך זו היא שתובילנו בסופו של דבר לגאולה השלמה!

”שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ”

התורה משתמשת בלשון נשיאה בקשר למפקד ישראל:

שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֵדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבַיִת אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל זָכָר לְגִלְגָּלְתָּם.

מדוע התורה אינה משתמשת בלשון פשוטה יותר, כמו: ”פקוד”, ”מנה”, ”ספור” וכדומה? את השימוש בלשון ”פקוד” אנו מוצאים במקומות רבים בתורה, כמו במניית בני לוי בהמשך הפרשה (במדבר ג, טו), מדוע אפוא שלא להשתמש בו גם כאן?

נראה שהתורה חפצה להדגיש וללמד שלקראת הכניסה ארצה, לקראת כיבוש הארץ, יש צורך ב”שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ” – לשאת את ראש ישראל, להגביה ולהרים את ראש כל עדת בני ישראל.

שעבוד מצרים גרם לישראל להיות כפופי ראש וקומה. כדי להיכנס ארצה ולכבוש אותה חייבים ”לשנות ראש”, לשאת את ראשנו, לזקוף את הקומה הישראלית – ”אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מְהִיֵּת לָהֶם עֲבָדִים, וְאֲשַׁבֵּר מִטַּת עַלְכֶם – וְאוֹלַךְ אֶתְכֶם קוֹמֵמִיּוֹת” (ויקרא כו, יג) – ”בקומה זקופה” (רש”י, שם).

אי אפשר להיכנס ארצה בכפיפות ראש ונמיכות קומה. כדי לכבוש את הארץ מוכרחים להשתחרר מהגלותיות ולשאת את הראש בגאון!

לא מספיקה היציאה ה**גופנית** ממצרים, יש הכרח להשתחרר גם מההשפעה הגלותית של מצרים, מה**מנטליות** העבדותית שהיא הטביעה בישראל. ובאמת, גם אחר שעם ישראל יצא מגבולות מצרים עדיין ליווה אותו השעבוד בלב.

כך הסביר רבי אברהם אבן עזרא (שמות יד, יג) את אימת ישראל וחוסר האונים שלו בעמדו על ים סוף, בראותו את המצרים דוהרים לעברו:

יש לתמוה: איך יירא מחנה גדול של שש מאות אלף איש מהרודפים אחריהם, ולמה לא ילחמו על נפשם ועל בניהם?

התשובה: כי המצרים היו אדונים לישראל, וזה הדור היוצא ממצרים למד מנעוריו לסבול עול מצרים **ונפשו שפלה** - ואיך יוכל עתה להילחם עם אדוניו?

עם ישראל נותר כפוף קומה ושפל ראש גם אחר השתחררותו מהשעבוד הגופני בארץ מצרים. מורה הקדוש ברוך הוא לשאת את ראש עדת בני ישראל - לחזק ולהגביה את רוחם כדי שיבואו ארצה בקומה זקופה ובגאון. אכן, בסופו של דבר נותרו ישראל באותו הדור בכפיפות קומה, שפלות הרוח הגלותית המשיכה לשלוט בהם. הדבר בא לידי ביטוי בחטא המרגלים. כשישראל שומעים על עצמת יושבי הארץ מפי המרגלים מתגלה נמיכות קומה בקרבם (במדבר יד, א-ד):

וַתִּשָּׂא כָּל הָעֵדָה, וַיִּתְּנוּ אֶת קוֹלָם, וַיִּבְכּוּ הָעָם בְּלִילָה הַהוּא. וַיִּלְנוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם כָּל הָעֵדָה: "לֹא מִתְּנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אוֹ בְּמִדְבַר הַזֶּה לֹא מִתְּנוּ! וְלָמָּה ד' מֵבִיא אֹתָנוּ אֶל הָאֶרֶץ הַזֹּאת לְנַפֵּל בְּחָרָב, נָשִׁינוּ וְטַפְּנוּ יְהִיו לְבָז? הַלּוֹא טוֹב לָנוּ שׁוּב מִצְרַיִם!" וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו: "נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשׁוּבָה מִצְרַיִם!"

דיבורים מעין אלו נובעים מנמיכות רוח ושפלות קומה של עם של עבדים. בהלך רוח שכזה אי אפשר להיכנס ארצה!

ובאמת, ד' מונע מבני אותו הדור להיכנס ארצה בסופו של דבר, ומאפשר זאת רק לדור החדש שלא גדל בתוך העבדות המצרית. כך הסביר האבן עזרא בהמשך דבריו:

סיבב (ד-) שמתו כל העם היוצא ממצרים הזכרים - כי אין בהם כוח להילחם בכנענים, עד שקם דור אחר דור המדבר, שלא ראו גלות, והייתה להם נפש גבוהה.

ובאמת, לקראת הכניסה האמתית לארץ, זו שהתרחשה כארבעים שנה אחר המפקד שבפרשתנו, מובא מפקד חדש של ישראל, אף הוא כהכנה לכניסה ארצה, אשר נפתח גם כן בנשיאת ראש של עדת ישראל (במדבר כו, ב-ג):

שֵׁאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְבֵית אָבוֹתָם כָּל יָצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל. וַיִּדְבֶּר מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אֹתָם בְּעֶרְבֹת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ, לֵאמֹר...

רבותינו (דעת זקנים, שם שם, א) מסבירים את תכלית המפקד:

ציווה הקדוש ברוך הוא למנות את ישראל לידע אותם **שילחמו עם הכנענים**.

גם כאן הקדוש ברוך הוא פוקד את ישראל לקראת כיבוש הארץ ומורה להרים את ראשם, אלא שהפעם הנמנים במפקד אכן זוכים להיכנס ארצה ולכבוש אותה, כמסופר בספר יהושע.

זקיפות קומה מתוך חיבור לאבות האומה

התורה רומזת לנו כיצד מגיעים לנשיאת ראש: "שִׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֵדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם". כדי להגביה את הראש יש לפנות אל המשפחות, ומתוך כך חוזרים אל השורשים והיסודות ומתחברים אל אבות האומה.

עץ יונק את כוחו משורשיו, הם המעמידים אותו במקומו ומייצבים אותו, ממלאים אותו בחיוניות ומאפשרים לו לפרוח ולהניב פרי.

כך הדבר בעם ישראל. שורשי העם הם אבות האומה, דרכם הופיע עם ישראל בעולם, ומהם אנו שואבים את כוחנו וזקיפות קומתנו.

משפלות הקומה שהתפרצה בחטא המרגלים נוכל ללמוד על זקיפות הקומה הנכונה. מתוך שנים עשר המרגלים שנשלחו לרגל את הארץ רק שניים לא נכשלו בהוצאת דיבת הארץ: כלב בן יפונה ויהושע בן נון. כלב ויהושע ראו את מה שראו כל שאר המרגלים – אך רוחם לא נשברה (במדבר יד, ז-ט):

וַיֹּאמְרוּ (-כלב ויהושע) אֶל כָּל עֵדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לֵאמֹר: "הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ – טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד. אִם חִפְּץ בְּנֵי ד' – וְהֵבִיא אֹתָנוּ אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת, וְנִתְּנָה לָנוּ, אָרֶץ אֲשֶׁר הוּא זָבֹת חֶלֶב וְדִבְשׁ. אַךְ בְּד' אֵל תִּמְרְדוּ, וְאַתֶּם אַל תִּירְאוּ אֶת עַם הָאָרֶץ כִּי לְחִמּוֹ הֵם, סָר צֶלֶם מֵעֲלֵיהֶם, וְד' אִתָּנוּ, אַל תִּירְאוּם!"

מגלים חז"ל (סוטה לד, ב) שכוחם וזקיפות קומתם של כלב ויהושע נבעו מחיבורם אל האבות:

פירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי **אבות**, אמר להם: "אבותיי, בקשו עליי רחמים שאנצל מעצת מרגלים!"

יהושע - כבר ביקש משה עליו רחמים, שנאמר (במדבר יג, טז):
 "וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּן נֹון - יְהוֹשֻׁעַ" - י"ה יושיעך מעצת מרגלים.

כלב ינק את זקיפות קומתו מהחיבור לאבות, מהשתטחות על קבריהם¹.
 יהושע אמנם קיבל את עצמתו מברכת משה, מהוספת יו"ד לשמו, אך
 חז"ל (בראשית רבה מז, א) מגלים במקום אחר שברכת משה ליהושע מקורה
 אף היא באבות:

יו"ד שנטל הקדוש ברוך הוא משרי (-שרה אמנו) היה טס ופורח
 לפני כיסאו של הקדוש ברוך הוא, אמר לפניו: "ריבוננו של עולם,
 בשביל שאני קטנה שבאותיות הוצאתני משרה הצדקת?!".
 אמר לו הקדוש ברוך הוא: "...עכשיו אני נותנך בשמו של זכר,
 ובראשן של אותיות, שנאמר: "וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּן נֹון -
 יְהוֹשֻׁעַ".

יהושע קיבל את זקיפות קומתו מהחיבור לשרה אמנו, וכלב קיבל זאת
 מהשתטחות על קברי האבות. האבות הם המקור לנשיאת הראש, לזקיפות
 הקומה, להליכתנו קוממיות בארצנו.

ואכן, יהושע וכלב זכו להוביל כעבור ארבעים שנה את כיבוש הארץ:
 יהושע כמנהיג ישראל בשנות הכיבוש והנחלה, וכלב כמנהיג העומד בראש
 שבט יהודה, השבט שחלקו בכיבוש הארץ היה רב ומשמעותי ביותר.

כשמתרוממים למפגש עם האבות - לאורח חייהם, למידותיהם
 ולמעשיהם - מתעלים ומתחזקים. דרך החיבור לאבות מתקשרים עם
 המהות המיוחדת של עם ישראל שמקורה באבות האומה, וזה מה שמביא
 לזקיפת קומה אמתית.

הניתוק מהאבות, לעומת זאת, גורם לריחוק מהמהות האמתית של עם
 ישראל, מהעצמיות הישראלית. נתק זה מביא לנפילה לזרועות הייאוש
 והחולשה ולכפיפות קומה.

כשאדם מתרחק מעצמו וממהותו הוא נחלש, ואילו בהתחברותו
 לעצמיותו, ובהזדהותו עם מהותו הפנימית - הוא מתמלא בעוז וגבורה,
 וקומתו מזדקפת.

1 עוד בעניינו של כלב בן יפונה ראה בספרי: "מעשי אבות" א, בנספח לפרשת חיי שרה:
 "חברון עיר האבות", מהכותרת: "המהות של חברון" והלאה.

ממש לקראת הכניסה ארצה, לפני פרידתו מהעם, מכנס משה את ישראל ואומר להם (דברים כט, ט):

אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם כְּלָכֶם לִפְנֵי ד' אֱלֹהֵיכֶם, רְאִשֵׁיכֶם, שְׁבֻטֵיכֶם, זְקֵנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם, כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל.

"אור החיים" מסביר מדוע משה משתמש במילה: "ניצבים", ולא במילה פשוטה יותר כמו "עומדים" וכדומה:

לפי שכל שהוא מרוחק מהקדושה - קומתו נמוכה וראשו שפל (בראשית רבה יב, ו). לזה אמר, כי להיות לפני ד' ניצבו ונשאו ראשם.

זקיפות קומה אמתית נובעת מתוך חיבור לקדושה. על כן, **בעמדם לפני ד'**, היו ישראל בעמידה יציבה ובזקיפות קומה - "אַתֶּם נֹצְבִים... לִפְנֵי ד' אֱלֹהֵיכֶם". לעומת זאת, ככל שאדם מתרחק מהקדושה - הולכת קומתו ומתכופפת.

דרך המפגש עם האבות אנו מתחברים עם מהותנו הפנימית, עם הקדושה המפעמת בגשמתנו. חיבור זה הוא המעמיד את קומתנו וזוקף את ראשנו.

אברהם אבינו קנה את מערת המכפלה מעפרון החיתי. נשים לב ללשון שבה משתמש הכתוב לתיאור מעבר שדה המכפלה מעפרון לאברהם (בראשית כג, יז-יח): "**וַיִּקֶם שֵׂדֶה עֶפְרוֹן... לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה...**". מדוע הכתוב משתמש בלשון תקומה לעניין קניין ולא הסתפק בלשון רגילה, כמו: "ויעבור שדה עפרון" וכדומה?

רש"י מביא את דברי חז"ל (בראשית רבה נח, ח) בעניין זה:

"וַיִּקֶם שֵׂדֶה עֶפְרוֹן" - תקומה הייתה לה (-לשדה), שיצאה מיד הדיוט (-עפרון) ליד מלך (-אברהם).

העברת השדה לרשות אברהם הייתה תקומה בעבורה. כביכול זקפה השדה את קומתה בכך שהועברה מידו של אדם פשוט, עפרון החיתי, לידי אדם גדול - אברהם. תקומה היא לשדה שהיא משמשת לאבות!

ואם לשדה יש תקומה בחיבורה לאבות - על אחת כמה וכמה לנו כשאנו מתרוממים ומתקשרים לאבותינו והולכים בדרכם! חיבורנו לאבות מביא אותנו לתקומה, לזקיפות קומה ולנשיאת ראש!

משמעות החיבור לאבות

מה משמעותה של ההתחברות לאבות?

חז"ל (בראשית רבה מז, ו) מלמדים אותנו שהאבות הם: "מרכבה לשכינה". כשם שמרכבה נושאת על גבה את הרוכב, ובאמצעותה הוא מופיע בכל מקום – כך האבות נשאו על גבם את השכינה, דרכם הופיעה השכינה במציאות, במעשיהם ובחייהם הם גילו את שם ד' לכל באי עולם.

ייעודנו, כבניהם של האבות, להמשיך בתפקיד חשוב זה – לשמש מרכבה לשכינה, לגלות לכל באי עולם את קיומו של "מי שאמר והיה העולם".

בהמשך פרשתנו מתארת התורה את סדר הליכת השבטים במדבר. שנים עשר שבטי ישראל חולקו לארבע מחנות, כל מחנה כלל שלושה שבטים – שבט אחד מרכזי ולצדו שני שבטים נוספים. יהודה היה ראש המחנה המזרחי, ראובן ראש המחנה הדרומי, אפרים ראש המחנה המערבי ודן ראש המחנה הצפוני. לכל אחד מארבעת השבטים הללו היה דגל מיוחד (במדבר ב, ב):

אִישׁ עַל דְּגָלוֹ בְּאֹתוֹת לְבַיִת אֲבֹתָם יִחַנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד, סָבִיב
לְאֵהָל מוֹעֵד יִחַנוּ.

מתארים חז"ל (פסיקתא זוטרותא, שם) את מראה הדגלים:

לכל דגל ודגל מפה צבועה...

בדגל יהודה היה מצויר בו **ארי**...

דגל ראובן שני לו... מצויר בו דודאים דמות **אדם**...

דגל מחנה אפרים שלישי... מצויר בו דמות **שור**...

דגל מחנה בני דן באחרונה... מצויר בו **נשר**...

ארבעה דגלים – **כנגד ארבע חיות אשר תחת כיסא הכבוד**.

על ארבעת דגלי השבטים המובילים היו מצוירים: אריה, אדם, שור ונשר – כנגד פניהם של ארבע החיות המופיעות בתיאור המרכבה בספר יחזקאל (א, ה-י):

וּמִתּוֹכָהּ דְּמוּת אַרְבַּע חַיּוֹת... וְדְמוּת פְּנִיָּהֶם – פְּנֵי אָדָם, וּפְנֵי
אֲרִיָּה אֶל הַיָּמִין לְאַרְבַּעַתָּם, וּפְנֵי שׁוֹר מִהַשְּׂמֹאל לְאַרְבַּעַתָּן, וּפְנֵי
נֶשֶׁר לְאַרְבַּעַתָּן.

כפי שהחיות בספר יחזקאל היו מרכבה לשכינה – כך גם שבטי ישראל!

ובאמת, במרכז מחנה ישראל, בין ארבעת השבטים המרכזיים ושאר השבטים הנלווים אליהם, ניצב מחנה השכינה שבו עמד המשכן – מקום השראת השכינה.

כשם שהאבות היו מרכבה לשכינה משום שדרכם התגלתה השכינה במציאות – כך ייעודו של עם ישראל לדורותיו להיות מרכבה לשכינה, לגלות את שם ד' בעולם כולו. "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְלַכֶת כְּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ" (שמות יט, ו); "עַם זֶה יִצְרֵתִי לִי תִהְלֶתִי יִסְפְּרוּ" (ישעיהו מג, כא).

עוד אמרו חז"ל (במדבר רבה ב, ו) בעניין דגלי השבטים, בקשר לפסוק משירת "האזינו" (דברים לב, י): "יִמְצְאוּהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתֵהוּ יֵלֵל יִשְׁמֹן, יִסְבְּבֵנָהוּ, יְבוֹנְנֵהוּ, יִצְרְנֵהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו":

מציאה גדולה מצא הקדוש ברוך הוא – את ישראל, שנאמר (הושע ט, י): "כַּעֲנָבִים בַּמִּדְבָּר מִצְאֵתִי יִשְׂרָאֵל". לכך: "יִמְצְאוּהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר" – מְדַבֵּר הִיָּה הָעוֹלָם עַד שֶׁלֹּא יִצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם; "וּבְתֵהוּ יֵלֵל יִשְׁמֹן" – תוהו ולילה היה העולם עד שלא יצאו ישראל ממצרים.

ועד שלא קיבלו את התורה לא עשה (-ד) כן, אלא כיון שיצאו ישראל ממצרים וקיבלו את התורה מהו אומר: "יִסְבְּבֵנָהוּ יְבוֹנְנֵהוּ...": "יִסְבְּבֵנָהוּ" – שהקיפן בענני כבוד, "יְבוֹנְנֵהוּ" – שהבינם בדברי תורה...

אמר הא־לוהים למשה: "משה, אמור להם שיעשו משכן ביניהם, כביכול אני מניח את העליונים ויורד ושוכן ביניהם".

ולא עוד, אלא... אמר הקדוש ברוך הוא למשה: "עֲשֵׂה אוֹתָם דְּגָלִים לְשֵׁמִי, לְמַה? – שֶׁהֵם בְּנֵי" – שנאמר (דברים יד, א): "בְּנֵי אֶתֶם לְד' אֶל־הֵיכָם" – "וְהֵם צְבֹאוֹתַי...": "וְהוֹצֵאתִי אֶת צְבֹאוֹתֵי אֶת עַמִּי..." (שמות ז, ד).

עם ישראל נעשו דגלים לשם ד'. שם ד' מבטא התגלות של הקדוש ברוך הוא בעולם. הביטוי: "עשה אותם דגלים לשמי" בא לומר שעם ישראל נוצר כדי לגלות את ד' בעולם.

עד שלא יצאו ישראל ממצרים היה העולם כמדבר, כתוהו ולילה. העולם ללא עם ישראל הוא אפל וחשוך – ריק מגילוי א־לוהי. בכך שיצאו ישראל ממצרים, קיבלו את התורה ובנו את המשכן, הניח ד' את העליונים כביכול וירד לשכון בישראל. דהיינו, הא־לוהות החלה להופיע בעולם שלנו דרך ישראל.

זהו אפוא ייעודם של ישראל: לגלות שכינה בעולם, לאפשר הופעה א־לוהית במציאות העולם הארצי.

ייעוד זה יכול להתגשם בשלמותו רק כשעם ישראל חי בארצו כעם ריבוני, זקוף קומה ואינו משועבד לאחרים. כדי להגיע לכך עלינו להתחבר לאבות, להמשיך את שלשלת הדורות, עד שנזכה למלא את ייעודנו בשלמות.

זהו אפוא הערך הגדול של שובנו ארצה, חידוש ריבונותנו בה, והליכתנו בארצנו בזקיפות קומה. זהו המפתח לגילוי שם ד' בעולם. כל אלה הם תנאים הכרחיים לגילוי קדושה במציאות.

גם כשהמצב קשה ומסובך – אסור לנו ליפול ברוחנו, עלינו לשמור על זקיפות קומה דרך חיבור לאבותינו ואמונה בצדקת דרכנו. מתוך הכרה שלמה שאנו נמצאים בתהליך א־לוהי גדול, ומתוך אמונה שישנה תכנית א־לוהית גדולה ההולכת ומתגשמת לעינינו, נוכל לעמוד בכל הקשיים והסיבוכים הנקרים בדרכנו.

רק מתוך זקיפות קומה ואמונה שלמה יהיה בכוחנו להמשיך לצעוד בדרך למילוי ייעודנו הגדול של גילוי האמת הא־לוהית בעולם, של גילוי קדושה בעולם, כש"מְצִיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה, ודְבַר ד' מִירוּשָׁלַיִם".

המלמד תורה - כאילו ילדו

”וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה”

בפרשתנו מתחילה התורה לפרט את תפקידי בני לוי במהלך הנדודים במדבר. העיסוק בבני לוי נפתח בתיאור תולדות העומדים בראשם – אהרון ובניו הכהנים (במדבר ג, א-ג):

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם דִּבְרַד' אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי. וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהְרֹן: הַבְּכֹר - נָדָב, וְאַבְיָהוּא, אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר. אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים הַמְשֻׁחִים אֲשֶׁר מֵלֵא יָדָם לַכֹּהֵן.

מכך שהתורה מזכירה גם את משה – ”וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה” – אף שהיא מציינת בפועל רק את בניו של אהרון אחיו, לומדים חז”ל (סנהדרין יט, ב) כלל עקרוני:

כל המלמד בן חברו תורה – מעלה עליו הכתוב **כאילו ילדו**, שנאמר: ”וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה”, וכתוב: ”אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהְרֹן” – לומר לך: אהרון ילד ומשה לימד, לפיכך נקראו על שמו.

אמנם אהרון היה אביהם הביולוגי של ארבעת בניו, אך משום שמשה אחיו לימדם תורה נחשב הדבר כאילו ילדם מבחינה רוחנית, ועל כן הם מיוחסים גם כתולדותיו. משה היה אפוא אביהם הרוחני של בני אהרון אחיו.

חז"ל (מדרש אגדה בומר, במדבר ג, א) מדייקים זאת מהמשך הפסוק:

ולכך נאמר: "בְּיוֹם דְּבָר ד' אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי" - לומר, מי גרם לבניו של אהרון שנקראו על משה? - התורה שדיבר ד' אל משה בהר סיני. מכאן אתה למד, שכל המלמד את בן חברו תורה - מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו.

כך הביא גם רש"י על הפסוק: "בְּיוֹם דְּבָר ד' אֶת מֹשֶׁה" - נעשו אלו התולדות שלו, שלימד מה שלמד מפי הגבורה". התורה שלמד משה מד' בהר סיני ומסרה לבני אהרון - היא שייחסה אותם אליו כתולדותיו.

חז"ל השתמשו בכלל העקרוני הזה גם ביחס לנאמר אצל אברהם ושרה (בראשית יב, ה):

וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שְׂרַי אִשְׁתּוֹ וְאֶת לוֹט בֶּן אָחִיו וְאֶת כָּל רְכוּשָׁם
אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן, וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרְצָה
כְּנָעַן וַיָּבֵאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן.

"הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן" - כיצד ייתכן שאברהם ושרה עשו נפש בחרון? והלא אם מתכנסים כל באי העולם לבראות יתוש אחד ולהכניס בו נשמה - אינם יכולים!" (ספרי דברים, לב). ענה על כך ריש לקיש (סנהדרין צט, ב):

כל המלמד את בן חברו תורה - מעלה עליו הכתוב **כאילו עשאו**, שנאמר: "וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן".

מי שמלמד תורה אחרים - כאילו יולד אותם, כאילו עושה אותם. בעל ה"תורה תמימה" (במדבר ג, הערה ב) מסביר מדוע ריש לקיש השתמש בלשון **עשייה**:

ריש לקיש במכוון כיון לומר: "כאילו **עשאו**", יען דפועל עשייה מורה כמה פעמים על ה**תיקון והחידוש**...
ואמר כן על פי ניסיון עצמו שכפי שידוע באגדה (בבא מציעא פד, א) שקודם שלמד תורה היה איש גס והמוני פשוט מאוד, ולאחר שלמד תורה נעשה כמו ברייה חדשה, וזה שאמר: "כאילו עשאו" - כלומר, **כאילו עשאו מחדש**, וזהו ממש בערך מעשה אברהם ושרה שהכניסו בני אדם תחת כנפי האמונה הטהורה, ותיקנום ושכללום **כמו יצרום מחדש**.

בלימוד תורה אפשר להשפיע על בני אדם רחוקים ולעשותם כחדשים, ובכך כאילו ליצור אותם מחדש. כך עשו אברהם ושרה לאנשים בחרן, וכך קרה לריש לקיש עצמו שבתחילה היה ראש השודדים, ולאחר שלמד תורה מפי רבי יוחנן הפך לאדם חדש, ירא שמים ותלמיד חכם.

חז"ל משתמשים בביטוי נוסף כדי ללמד עד כמה משפיע לימוד התורה על האדם (תנא דבי אליהו רבה, ו):

כל המלמד את חברו פסוק אחד או הלכה אחת או דבר אחד - **כאילו הוא נותן לפניו חיים**, שנאמר (דברים ל, כ): "כִּי הוּא תְּחַיֶּיךָ וְאַרְךָ יָמֶיךָ", ואומר (משלי ג, טז): "אַרְךָ יָמִים בַּיְמִינָה", ואומר (שם, יח): "עַץ חַיִּים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ".

אם אדם המלמד את בן חברו תורה נחשב כאילו ילדו ועשאו, אזי כל המלמד את חברו אפילו פרט אחד מהתורה - נחשב כאילו נתן לו חיים בכך. התורה היא חיינו ואורך ימינו, היא החיים האמתיים שלנו!

נפש האדם האמתית

בקשר לדברי ריש לקיש, בנוגע לנפש שעשו אברהם ושרה בחרן, הסביר המהרש"א (סנהדרין טז, ב) את פשר "עשיית הנפשות" בלימוד התורה:

הנפש שזכר (-) הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ - הוא **נפש אדם** אשר עשו, כי טרם היוותו יודע דרכי התורה - מותר אדם מן הבהמה אין. ובידיעתו דרכי התורה תיבדל יצירתו מכל שאר בעלי חיים ו**נעשה אדם**, שזאת הייתה תכלית בריאתו.

לפני שאדם לומד תורה הוא איננו אדם במלוא מובן המילה. אמנם יש לו גוף אנושי, תכונות אנושיות וכן הלאה - אך כל אלו רק מאפיינים **חיצוניים** של בן אדם, חסרים לו המאפיינים **הפנימיים** המבדילים את האדם מהבהמה מבחינה מהותית וערכית.

התורה מגלה את ייחודו האמתי של האדם, את מעלתו הנפשית על פני בעלי החיים, שכן, דרכה מגיע האדם למימוש ייעודו והגשמת תכלית בריאתו. מי שמלמד את בן חברו תורה - כאילו ילדו ועשאו, שכן, בלימוד התורה הוא גילה את הנפש האמתית שלו, שהיא תכלית חייו האמתית.

מסיבה זו, כל המלמד את חברו אפילו פרט אחד של תורה - נותן לו חיים. כל חיבור לתורה הוא גילוי נוסף של נפש האדם האמתית, צעד נוסף

בהשלמת תכלית החיים האנושיים בעולם, תוספת של חיים אמתיים לאדם.

מגלים רבו עמו

אדם שגרים בשוגג למותו של אדם אחר נדרש לגלות לעיר מקלט, שם יחיה את חייו עד למות הכוהן הגדול. בעודו שם מוגן הגולה מנקמת גואל הדם, קרוב משפחתו של הנרצח.

ההלכה מחייבת להתקין בעיר המקלט תנאי מחייה בסיסיים בעבור הגולים שם, משום שנאמר (דברים ד, מב): "וְנָס אֶל אַחַת מִן הָעָרִים הָאֵלֶּ – וְחָי, וחז"ל (מכות י, א) אומרים: "עביד ליה מידי דתהווי ליה חיותא" – דאג לגולה בעיר המקלט כך שיהיו לו שם חיים.

חז"ל (שם) מפרטים כמה דברים שחובה לסדר בעיר המקלט כדי לאפשר חיים בסיסיים לגולים שם, בין היתר היא מביאה:

תלמיד שגלה – **מגלים רבו עמו**, שנאמר: "וְחָי" – עביד ליה מידי דתהווי ליה חיותא.

כאשר תלמיד נדרש לגלות מצרפים אליו לעיר המקלט את רבו כדי שיוכל להמשיך ללמוד ממנו תורה גם בגלותו. ההלכה רואה את המשך הלימוד **כצורך חיים בסיסי** בעבור התלמיד הגולה, וכשם שצריך לדאוג לו למים, למזון ולביטחון בעיר המקלט – כך חובה לאפשר לו להמשיך ללמוד תורה כפי שלמד עד כה.

הרמב"ם (הלכות רוצח ושמירת הנפש ז, א) מסביר כיצד לימוד התורה הינו צורך חיים בסיסי בעבור התלמיד:

תלמיד שגלה לעיר מקלט – מגלים רבו עמו, שנאמר: "וְחָי" – עשה לו כדי שיחיה, וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה – כמיתה חשובים!

מי שהוא מ"בעלי החכמה ומבקשיה" איננו מסוגל לחיות ללא תורה, חייו פשוט אינם חיים! משום כך, אחריותנו על חיי הגולה בעיר המקלט כוללת בתוכה גם את לימוד התורה שלו.

בעל ה"תורה תמימה" (דברים ד, הערה עב) מסביר מדוע "בעלי החכמה ומבקשיה" אין חייהם חיים בלי תלמוד תורה דווקא:

וביאר זה הרמב"ם... "וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד
תורה - כמיתה חשובים"... ויש להוסיף ביאור, דדרשו: "וְחַי" -
מלשון: "כִּי הוּא חַיִּיךָ" - דכתיב **בתורה**.

התורה היא חיינו, ובלעדיה - חיינו אינם חיים. מצרפים את הרב לתלמידו
הגולה כדי שהתלמיד יוכל להמשיך **לחיות** חיים רוחניים גם בגלותו.

"וְשִׁנַּנְתֶּם לְבַנְיָךְ"

בפרשת קריאת שמע נאמר (דברים ו, ז):

**וְשִׁנַּנְתֶּם לְבַנְיָךְ, וְדַבַּרְתָּ בָם - בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ,
וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ.**

"וְשִׁנַּנְתֶּם לְבַנְיָךְ" - הכוונה בפשטות היא לבנים ממש, בנים ביולוגיים,
דהיינו, התורה מצוה עלינו ללמד תורה את בנינו. עם זאת, חז"ל (ספרי דברים,
לד) מרחיבים את הציווי בדרשם את המילה - "לְבַנְיָךְ":

"לְבַנְיָךְ" - אלו **תלמידיך**.

וכן אתה מוצא בכל מקום **שהתלמידים קרויים בנים**, שנאמר
(מלכים ב, ג, ג): "וַיֵּצְאוּ **בְנֵי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בֵּית אֵל אֱלִישָׁע**" - וכי
בני נביאים היו? והלוא תלמידים היו! - אלא מיכן לתלמידים
שקרויים בנים... וכן אתה מוצא בחזקיהו מלך יהודה שלימד כל
התורה לישראל וקראם בנים, שנאמר (דברי הימים ב, כט, יא): "**בְנֵי**
עֲתָה אֵל תִּשְׁלוּ".

אכן, לא רק ילדיו הביולוגיים של האדם קרויים בניו, אלא גם תלמידיו,
שכן: "כל המלמד את בן חברו תורה - כאילו ילדו".

אולם, אם התורה אכן התכוונה לתלמידי האדם, מדוע היא אומרת:
"**לְבַנְיָךְ**" במקום לומר בפירוש: "לתלמידיך"? נראה שהתורה חפצה להדגיש
כאן את הרעיון שהתלמידים הם ממש כבנים, ולכן השתמשה בלשון בנים.

ואם התלמידים קרויים בנים - ממילא מי שמלמד אותם נחשב כאביהם
כפי שאמרו חז"ל בהמשך:

וכשם שהתלמידים קרויים בנים - כך הרב קרוי אב, שנאמר
(מלכים ב, ג, יב): "**וְאֶלְיָשָׁע רָאָה (-את אליהו רבו), וְהוּא מְצַעֵק: 'אָבִי!**
אָבִי!'".

כשם שהאב הביולוגי מחיה את בניו במובן הגופני – כך הרב מחיה את תלמידיו במובן הרוחני, ומעניק להם חיים אמתיים. זוהי אפוא המשמעות האמתית של התורה: חיים – "נמשלה תורה כסם חיים" (קידושין ל, ב).

הפרשה הקודמת, פרשת בחוקותיי, פותחת בפסוק (ויקרא כו, ג): "אם בְּחֻקֵי תֵלְכוּ, וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם", אמרו על כך חז"ל (ויקרא רבה לה, ז):

"וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם" – אמר להם: אם שמרתם את התורה הריני מעלה עליכם כאילו עשיתם עצמכם¹.

אם המלמד את בן חברו תורה – כאילו עשאו, צריך לומר שהמלמד את עצמו תורה – כאילו עשה את עצמו. בלימוד התורה ושמירתה אנו עושים את עצמנו, יוצרים את עצמנו מחדש, מחדירים בקרבנו תוכן של חיים אמתיים. בשמירת התורה אנו בונים את עצמנו ומבססים את אישיותנו הרוחנית כבני אדם מישראל.

אל תחזיק טובה לעצמך!

מתוך תפיסת המשמעות והערך האמתיים של התורה אפשר להבין שהתמלאות בתורה איננה רק עניין אישי-פרטי של לומד התורה עצמו, אלא יש לכך ערך כלל ישראלי וכלל אנושי. התורה היא חיים לאדם הפרטי, אך גם לעולם כולו – "מה מים חיים לעולם – כך דברי תורה חיים לעולם" (ספרי דברים, מח).

החובה המוטלת על כל אדם ואדם מישראל איננה רק לחיות בעצמו חיי אמת, אלא גם להחיות אחרים בחיי אמת, להפיץ את תורת החיים לעולם כולו.

רבן יוחנן בן זכאי, אשר העמיד את כל עולם התורה לאחר חורבן בית שני, מסר לנו בפרקי אבות (ב, ה) את סיסמת חיו, אותה למד כנראה מהלל ושמאי רבותיו הגדולים. סיסמה זו, היא כנראה זו שהייתה הבסיס להתמסרותו למען הפצת התורה בעולם:

רבן יוחנן בן זכאי קיבל מהלל ומשמאי, הוא היה אומר: אם למדת תורה הרבה – אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת.

1 לצורך הדרשה קוראים חז"ל את המילה: "אֹתָם", כך: "אֹתָם", כלומר: "ועשיתם אתם" – ועשיתם את עצמכם.

הכוונה הפשוטה היא שאין לאדם להתגאות שלמד תורה הרבה מכיון שלשם כך נוצר ובא לעולם, וממילא אין לו להתייחר כאילו עשה משהו מעל ומעבר לנדרש, הוא בסך הכול עשה את החובה המוטלת עליו, בסך הכול מילא את תפקידו.

אולם, אפשר לראות כאן משמעות נוספת: "אל תחזיק טובה לעצמך" - התורה עצמה היא ה"טובה", כפי שאמרו חז"ל (ברכות מה, ב):

"טובה" - זו תורה, וכן הוא אומר (משלי ד, ב): "כִּי לְקַח טוֹב נִתְּנָתִי לָכֶם, תוֹרַתִּי אֶל תַּעֲזֹבוּ".

כלומר, אם למדת תורה הרבה אל תחזיק את "הטובה", את התורה, לעצמך - מסור אותה לאחרים!² "כי לכך נוצרת" - זוהי תכליתך בעולמך - להפיץ את אור ד' המתגלה בתורה לעולם כולו, לגלות לעולם את החיים האמתיים הגלומים בתורת ד' ונובעים ממנה.

אל תחזיק את התורה לעצמך, אל תסתפק בהתמלאות אישית פרטית באור תורה, אלא זכה גם אחרים ליהנות מאורה, להתמלאות בחיי תורה. זהו תפקידך, לכך נוצרת!

לא נוצרנו רק כדי לחיות בעצמנו, אלא גם כדי להחיות אחרים. כפי שאתה זכית לחיים אמתיים בכך שהבנת את ערך החיים ותכליתם האמתית - כך עליך לפקוח עיני אחרים, ולגלות להם את התכלית האמתית של החיים, חיי תורה.

תחיית המתים

רבי פינחס בן יאיר הציב סולם התקדמות בעבודת ד', שראשיתו בתורה וסופו בתחיית המתים (עבודה זרה כ, ב):

תורה מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות, זריזות מביאה לידי נקיות, נקיות מביאה לידי פרישות, פרישות מביאה לידי טהרה, טהרה מביאה לידי קדושה, קדושה מביאה לידי ענווה, ענווה מביאה לידי יראת חטא, יראת חטא מביאה לידי

² "רומז שאל יחזיק הטובה - הוא התורה שלמד - לעצמו, רק ילמוד לאחרים גם כן. וזהו אומר: 'כי לכך נוצרת'... וזה שלמד ישפיע וילמוד לאחרים" (פירוש עבודת ישראל למשנה, המגיד מקוזניץ').

חסידות, חסידות מביאה לידי רוח הקודש, רוח הקודש מביאה
לידי **תחיית המתים**.

הדרך לתחיית המתים מתחילה אפוא בתורה.

את משמעות "תחיית המתים" בסולם זה הסביר המהרשד"ם (שו"ת או"ח,
יז) בשתי צורות:

וכשיהיה לו זה, יגיע לידי תחיית המתים, וכן דעתי - ודאי שיהיה
מחיה מתים במאמרו כאלישע שנקרא: "אִישׁ אֶל־הַיָּמִים קְדוֹשׁ"
(מלכים ב, ד, ט) והחיה את בן השונמית...

האפשרות הראשונה מדברת על מדרגה גבוהה ביותר - החייאת מתים
של ממש, כמו אלישע שהשיב לחיים אדם שמת.

ברם, ישנה דרגה נוספת של תחיית מתים שאיננה מיוחדת רק לאנשים בדרגה
יוצאת דופן כאלישע הנביא, הכוונה היא להחייאת מתים מבחינה **רוחנית**:

ואם תרצה תאמר שיחיה מתים - כי הרשעים בחייהם נקראים
מתים (ברכות יח, ב), והוא יחזירם בתשובה **ויחיה אותם**.

אדם רשע נחשב מת כבר בחייו. הוא אמנם אוכל ושותה, מדבר ופועל
- אך אלו חיים **חיצוניים** גרידא, מצד החיים האמתיים - הוא נחשב כמת.
על כן, קירוב רשע לדרך האמת הוא תחיית מתים מבחינה רוחנית, השבת
חיים אמתיים לאדם המנותק מהם.

אדם שמלמד תורה לחברו - כאילו ילדו ועשאו, כאילו נותן לו חיים,
וכשמדובר באדם מרוחק מבחינה רוחנית - הוא ממש מחיה אותו!

החיה עצמך ואחר כך החיה אחרים

אכן, חיבור אדם לתורה מחזיר אותו לחיים - האם נוכל להתחמק
מתפקיד חשוב של החייאת מתים, על ידי השבת אנשים לדרך של חיי
אמת? עד כמה הדבר נדרש בימינו וכמה הוא חיוני בתקופתנו!

מעיד הרב זצ"ל על עצמו (איגרות הראי"ה ב, עמ' קנג):

כשאני רואה גם בריקנים שבנו איזו מידה טובה, איזה יושר
ואמת, או גם שיחה נאה ודרך ארץ - אני מקרבו בשביל זה,
ואקווה תמיד שעל ידי זה יחזרו למוטב - אם הרבה או מעט.

ואפילו אם יגרום כוח ההתקרבות שרעיון כל דהו של תשובה
מיראה או מאהבה יתכנס בלבבם על רגע אחד - **כדאי כל**
הטורח שבעולם!

אם ביכולתך להביא יהודי להתעוררות חיובית כלשהי, ואפילו זמנית, של
שיבה לעצמו, למהותו, לחיי אמת - כדאי כל הטורח שבעולם!

עם זאת, לפני שבאים להחיות אחרים עלינו להחיות את עצמנו תחילה.
זכורני כי בימים הנוראים היה מורי ורבי זצ"ל אומר שכשאדם מתפלל: "ובכן
תן פחדך ד' א־לוהינו על כל מעשיך, ואימתך על כל מה שבראת, וייראוך
כל המעשים, וישתחוו לפניך כל הברואים", עליו לזכור שגם הוא עצמו חלק
מאותם "מעשים" ו"ברואים"...

פעמים רבות אדם ממחר לחשוב על אחרים - ומדלג על עצמו. צריך
אדם לזכור שגם הוא חלק מהעניין. "תן פחדך ד' א־לוהינו על כל מעשיך"
- גם אתה חלק ממעשי ד', "ואימתך על כל אשר בראת" - גם אתה חלק
מהברואים, ועל כן: "ייראוך כל המעשים וישתחוו לפניך כל הברואים" -
מתייחס גם אלייך. אל תמהר להשליך זאת על אחרים - קשוט עצמך ואחר
כך קשוט אחרים!

קודם כול, נכיר בעצמנו את משמעותה של התורה ואת ערכם של חיי
תורה, וככל שנתמלא יותר בתורה ונזדהה עם חיי התורה - כך תהיה התורה
חלק בסיסי ומהותי באישיותנו.

כאשר אדם מאמין בעניין מסוים בצורה חזקה הוא חפץ לצרף את כולם
לאמונתו, לזכות את הכול בהכרת העניין הנראה אמתי ונכון בעיניו. כך גם
ביחס לתורה ולחיי תורה: כאשר מושגים אלו יהיו ברורים לנו ומפעמים
בקרבנו בעצמה רבה - יתעורר בקרבנו רצון טבעי לשתף בהם כל אדם.

כדי להשקות את העולם באור תורה יש להתעמק בתורת ארץ ישראל.
תורת ארץ ישראל מסתכלת על העולם בגישה חיובית, ורואה בחיוב את
החיים כולם - על כל תחומיהם, היא מכירה בערכם ומרוממת אותם. תורת
ארץ ישראל מכירה גם בערך המיוחד של התקופה הגדולה בה אנו חיים.
היא מכירה בצללים ובמחשכים של תקופתנו אך מעדיפה להדגיש דווקא
את אורותיה הגדולים, ומתייחסת בצורה בריאה ואמתית לכל צרכי העם
והארץ.